

Projekcije siromaštva zasnovane na potencijalnim efektima konflikta u Ukrajini, sa posebnim osvrtom na decu

UNICEF u Srbiji je angažovao UNU-MERIT (Univerzitet Ujedinjenih nacija – Institut za ekonomska i socijalna istraživanja u oblasti inovacija i tehnologije u Mastrihtu) da proceni verovatne efekte pandemije kovida-19 i krize u Ukrajini na indikatore siromaštva i životnog standarda u Srbiji, sa posebnim osvrtom na decu.

Analiza obuhvata tri zasebna skupa simulacija: 1) simulaciju efekata kovida-19 na indikatore siromaštva i nejednakosti putem poređenja podataka iz 2019. i 2021. godine; 2) simulaciju efekata krize u Ukrajini na indikatore siromaštva, nejednakosti i troškova života na kraći (2022) i srednji rok (2023–2024); 3) ekstrapolaciju procena i simulacija siromaštva na skup podataka Istraživanja višestrukih pokazatelja (MICS).

Efekti pandemije kovida-19

Procenjena stopa apsolutnog siromaštva u scenariju bez kovida u 2021. godini u opštoj populaciji iznosi 8,5%, što predstavlja smanjenje u odnosu na 8,8% u 2019. godini. Alternativno, prema simuliranom scenariju u kom se uzimaju u obzir efekti kovida-19, ali bez mera pomoći Vlade Srbije preduzetih tokom kovida, procenjena stopa siromaštva iznosi 9,6%. Međutim, kada se u jednačinu uključe ad hoc transferi uvedeni zbog kovida-19, stopa siromaštva ponovo pada na 8,9%. Dakle, možemo da zaključimo da bi pandemija kovida-19 negativno uticala na stope siromaštva u Srbiji da nije bilo ad hoc novčanih transfera usmerenih na ublažavanje njenih efekata.

Efekti rata u Ukrajini

Da bi procenili efekte krize u Ukrajini na siromaštvo i životni standard, autori su primenili dve različite metode: 1) mikrosimulaciju efekata krize u Ukrajini na indikatore finansijskog siromaštva i nejednakosti u Srbiji, i 2) procene toga kako su se obrasci potrošnje domaćinstava potencijalno promenili kao odgovor na kovarijantne potrebe koji su usledili nakon invazije na Ukrajinu. Izrađena su tri različita scenarija na osnovu prognoza indeksa potrošačkih cena (CPI) u Srbiji.

U 2021. godini, stopa apsolutnog siromaštva je u Srbiji iznosila 8,9%, a približno 607.572 ljudi je živelo u siromaštvu. Procenjuje se da je u 2022. godini stopa apsolutnog siromaštva na nacionalnom nivou porasla za između 0,3 i 2,5 procentnih poena, zavisno od scenarija, tako da stope siromaštva iznose 10,4% u scenariju A, 9,2% u scenariju B i 11,4% u scenariju C. Ovi rezultati odražavaju činjenicu da se očekuje da prosečan prihod domaćinstava raste sporije od inflacije, usled čega opada kupovna moć domaćinstava.

Siromaštvo ne utiče na sva domaćinstva na isti način. Štaviše, domaćinstva sa decom su među najugroženijima u Srbiji. U 2021. godini, stopa apsolutnog siromaštva dece bila je za 1,75 procentnih poena viša od ukupne stope apsolutnog siromaštva. Prema simulaciji, očekuje se da u 2022. godini siromaštvo dece raste brže od ukupnog siromaštva. Čak i u najblažem scenariju, očekuje se da stopa siromaštva dece poraste na 13,8%, što podrazumeva da dodatnih 27.987 dece živi ispod linije apsolutnog siromaštva. U najnepovoljnijem scenariju, procenjuje se da bi stopa siromaštva dece porasla na 16,5%. Slično tome, u svim scenarijima, jaz siromaštva će i dalje biti najviši kod dece, a iznos prihoda koji nedostaje do linije apsolutnog siromaštva je od 4,4% do 5,5%, zavisno od scenarija. Stoga

se Vlada poziva da razmotri mogućnost ciljanih mera za ublažavanje kratkoročnih efekata krize u Ukrajini na najugroženije stanovništvo u Srbiji.

U ovoj studiji, izrađena je i projekcija potencijalnih srednjoročnih efekata krize na osnovu makroekonomskih projekcija. Do kraja 2023. godine, prema projekciji, broj apsolutno siromašnih u Srbiji će dostići 12,1%, tj. preko 824.000 ljudi. Međutim, projekcije autora ukazuju da u 2024. godini stopa apsolutnog siromaštva može da padne na 11,8%. Kada je reč o apsolutnom siromaštvu dece, srednjoročne projekcije za 2023. i 2024. godinu iznose 17,6%, odnosno 18,2%. Ovi rezultati pokazuju da, iako projekcije ukazuju na ekonomski oporavak na srednji rok, to nije dovoljno da u potpunosti kompenzuje efekte krize u Ukrajini, jer stope siromaštva ostaju na višem nivou nego pre nastupanja te krize. Pored analize siromaštva, autori su uključili i procene dohodovne nejednakosti u Srbiji. Rezultati mikrosimulacije ukazuju da bi u Srbiji Ćini koeficijent zabeležio blag rast u 2022. godini i dostigao vrednost 29. Štaviše, prema projekcijama, dohodovna nejednakost bi se pogoršala na srednji rok i dostigla vrednost 34 u 2024. godini.

Najzad, analiza ukazuje na najugroženiju decu u Srbiji. U tabeli 1 prikazani su rezultati za neke od najosetljivijih grupa. Treba istaći da deca mlađa od pet godina spadaju u grupe koje su najviše pogođene, jer za tu grupu stopa apsolutnog siromaštva dostiže 17,1% u 2022. godini. Osim toga, u najugroženiju spadaju deca koja žive u većim domaćinstvima (više od četiri člana), jer 21,6% dece iz tih domaćinstava živi u apsolutnom siromaštvu u 2023. godini. Najzad, među sektorima posmatranim u ovoj studiji, među najugroženijima su domaćinstva koja ostvaruju prihode od poljoprivrede– u 2023. godini, apsolutno siromaštvo dece bi dostiglo 43,8%.

Tabela 1. Analiza osetljivih grupa

	2021.	2022. (scenario A)	2023.	2024.
Apsolutno siromaštvo dece	10,6%	15,6%	17,6%	18,2%
Ženska deca	10,6%	15,5%	17,4%	17,9%
Muška deca	10,7%	15,6%	17,7%	18,4%
Deca <5 godina	11,7%	17,1%	18,8%	19,5%
Deca 5–14 godina	8,7%	9,7%	11,5%	11,2%
Karakteristike domaćinstva				
Domaćinstvo >4	14,9%	19,5%	21,6%	22,3%
Glavni izvor prihoda: poljoprivreda	25%	39,8%	43,8%	45%

Izvor: Kalkulacije autorâ na osnovu APD 2021 i predloženih ekonomskih scenarija. Napomena: rezultati su procenjeni na osnovu prihoda, a ne potrošnje. Stoga se rezultati razlikuju od objavljenih podataka, pošto se u zvaničnim izveštajima siromaštvo izračunava na osnovu potrošnje.

Analiza siromaštva romske zajednice potkrepljuje ranije podatke, koji ukazuju na veoma visok stepen siromaštva u toj zajednici, i daje procenu efekta krize u Ukrajini na romsko stanovništvo. Veoma visok stepen siromaštva romskog stanovništva, koji, prema proceni, dostiže 80,6% među muškom decom i 86% među decom čiji je samo jedan roditelj živ, nameće potrebu za brzim intervencijama relevantnih aktera. Iako je tačno da, prema podacima MICS 2019, preko 60% Roma već prima novčanu socijalnu pomoć, adekvatnost tog transfera je nedovoljna da se spreči apsolutno siromaštvo.